

Alkoholipoliittiset mielipiteet 2016–2017

Päälöydökset

- Nykyisen ja nykyistä tiukemman alkoholipoliitikan kannalla on kyselystä riippuen 60–63 prosenttia vastaajista, väljempää alkoholipoliitikkaa halusi 31–32 prosenttia vastaajista.
- Paljon alkoholia kuluttavat ja usein humaltuvat miehet toivovat väljempää alkoholipoliitikkaa.
- Naisista ja henkilöistä, jotka eivät juo itseään humalaan, vain reilu viidennes toivoi väljempää alkoholipoliitikkaa.

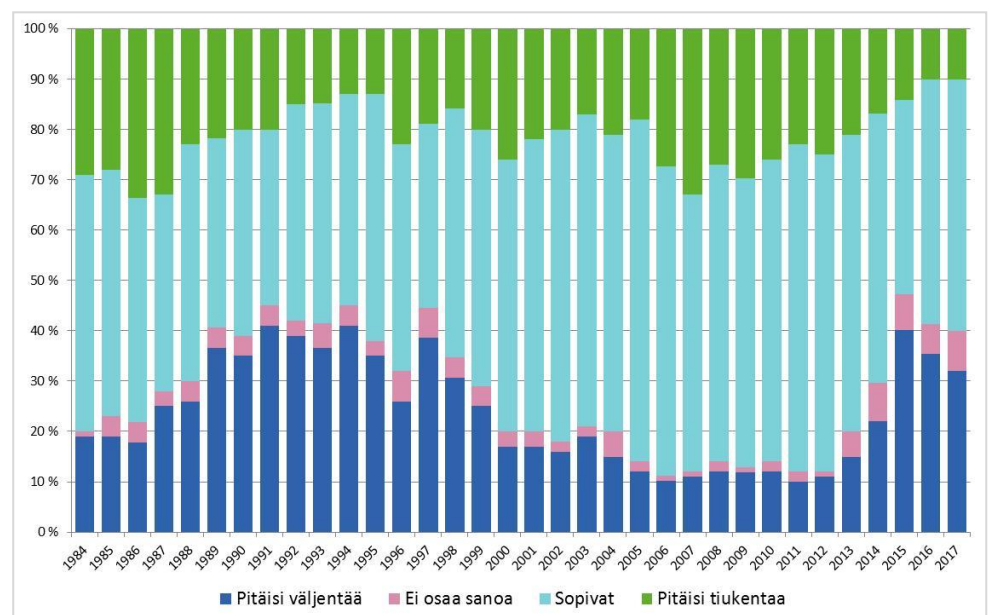
Alkoholipoliitikka jakaa kansaa

Alkoholipoliittisista mielipiteistä on Suomessa kerätty tietoa vuosittaisten mielipidekyselyiden ja joka kahdeksas vuosi toteutettujen Juomatapatutkimusten avulla. Vuoden 2016 Juomatapatutkimuksen mukaan 53 prosenttia väestöstä ja vuoden 2017 mielipidekyselyn mukaan 43 prosenttia haluaisi pitää vahvan oluen myynnin vain Alkon myymälöissä. Nykyisen ja nykyistä tiukemman alkoholipoliittisen linjan kannattajien yhteenlaskettu osuus kyselyissä oli 60–63 prosenttia, väljempää linjaa halusi 31–32 prosenttia vastaajista.

Väljempää alkoholipoliitikkaa kannattavat miehet, keski-ikäiset, korkeasti koulutetut, työssäkäyvät, suurituloiset sekä kaupunkimaisissa kunnissa asuvat. Jyrkimmin mielipiteitä erottelee vastaajien oma alkoholinkäyttö. Esimerkiksi esitystä korkeintaan 5,5 tilavuusprosenttisten alkoholijuomien myynnin sallimisesta päivittäistavarakaupoissa kannatti yli 60 prosenttia alkoholia paljon käyttävistä ja usein humaltuvista vastaajista. Alkoholin kohtuukäyttäjistä, jotka eivät juo itseään humalaan, vain neljännes ja raittiista 14 prosenttia kannatti tätä hallituksen esittämää muutosta.

EU-jäsenyydestä neuvoteltaessa 1990-luvulla alkoholipoliittiset mielipiteet väljenivät, minkä jälkeen ne alkoivat tiukentua. Tiukempaa vaihetta jatkui 2010-luvun alkuun. Tämän jälkeen mielipiteet muuttuivat nopeasti vapaamielisempään suuntaan. Viime vuosina ne ovat jälleen hieman tiukentuneet.

Kuvio 1. Suomalaisten suhtautuminen vallitseviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin vuosina 1984–2017 tehtyjen mielipidekyselyjen perusteella, prosenttia vastanneista

Esa Österberg
esa.osterberg@thl.fi

Kirsimarja Raitasalo
kirsimarja.raitasalo@thl.fi

Thomas Karlsson
thomas.karlsson@thl.fi

Pia Mäkelä
pia.makela@thl.fi

Johdanto

Tässä raportissa kuvataan alkoholipoliittisten mielipiteiden kehitystä 1960-luvun puolivälistä vuoteen 2017 sekä alkoholipoliittisia mielipiteitä vuosina 2016–2017. Raportin aineisto perustuu 1960-luvulta alkaen alkoholipoliittisia mielipiteitä koskeviin gallupkyselyihin ja vuonna 2016 toteutettuun Juomatapatutkimukseen. Alkoholioalojen kehitys on vaikuttanut sekä siihen, kuinka laajasti alkoholipoliittisia mielipiteitä on tutkimuksissa kartoitettu että siihen, onko tietoja kerätty lainkaan tietynä vuonna.

Vielä 1960-luvun alussa Alkon myymälät olivat ainoita vähittäismyyntipaikkoja, joista kuluttajat saattoivat ostaa alkoholi-juomia (yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä juomia). Keskustelua keskioluen myynnin sallimisesta elintarvikeliikkeissä oli käyty jo 1950-luvulla. Tämä keskustelu kiihtyi voimakkaasti 1960-luvun keskivaiheilla (Mäkelä 1985, Häikiö 2007) ja 1960-luvulla myös väestön suhtautumista alkoholipoliittisiin toimenpiteisiin ryhdyttiin seuraamaan kyselytutkimusten avulla. Tehtyjen tutkimusten mukaan keskioluen myyntiä päivittäistavarakaupoissa kannattavien osuus yli kaksinkertaistui vuodesta 1964 vuoteen 1969.

Keskioluen myynti päivittäistavarakaupoissa aloitettiin vuonna 1969. Tämän seurauksena sen myynti lisääntyi 46 prosenttia yhdessä vuodessa. Samalla kannatus sen myynnin sallimiseksi päivittäistavarakaupoissa lähti putoamaan siinä määrin, että vuonna 1976 tätä kannatti niin vuoden 1976 kyselytutkimuksessa kuin vuoden 1976 Juomatapatutkimuksessa enää 44 prosenttia vastaajista (Mäkelä 1985). Seuraavina vuosina harvaksen tehdyissä kyselytutkimuksissa kannatus taas nousi, mutta vielä vuonna 1984 keskioluen myyntiä päivittäistavarakaupoissa kannatti kyselytutkimuksessa vain 61 prosenttia ja Juomatapatutkimuksessa vain 56 prosenttia vastanneista (Simpura 1985).

Viime vuosikymmeninä kannatus on pysynyt melko tasaisesti 82 prosentin paremmalla puolella, joten tällä tuloksella ei ole enää ollut kovin hyvää indikaattoriarvoa alkoholipoliittisten mielipiteiden vaihteluiden kuvaajana. Joka tapauksessa suhtautuminen keskioluen myyntiin elintarvikeliikkeissä osoittaa, että väestön alkoholipoliittiset mielipiteet saattavat muuttua kovinkin paljon ja nopeasti riippuen siitä, miten poliittiset toimet vaikuttavat alkoholioloihin ja alkoholin kulutukseen.

Mielipiteet alkoholipoliitiikan tiukkuudesta

Vuoden 2016 Juomatapatutkimuksessa vastaajille esitettiin kysymys: ”Alkoholipoliitiikan tarkoituksena on vaikuttaa alkoholin kulutukseen ja alkoholihaittoihin. Onko Suomen nykyinen alkoholipoliittinen linja mielestänne sopiva vai pitääkö sitä tiukentaa tai väljentää?”. Kaikki vastaajat huomioon ottaen sopivana vallitsevaa alkoholipoliitiikkaa piti 43 prosenttia, väljentäjiksi ilmoittautui 31 prosenttia ja tiukentajiksi 20 prosenttia vastaajista, 6 prosenttia ei ilmaissut kantaansa. Enemmistö sekä miehistä että naisista piti siis vallitsevaa alkoholipoliitiikkaa joko sopivana tai halusi tiukentaa sitä. Miesten parissa väljentäjiä oli enemmän kuin tiukentajia, kun taas naisista useampi ilmoittautui tiukentajaksi kuin väljentäjäksi. Tämä sukupuolten välinen ero koskee tässä tutkimuksessa kaikkia alkoholipoliitiikkaa koskeviin kysymyksiin annettuja vastauksia.

Vastaava kysymys on esitetty mielipidekyselyissä alkoholipoliittisista mielipiteistä vertailukelpoisella tavalla vuodesta 1984 alkaen (Kuvio 1).

Vuoden 2016 Juomatapatutkimuksen perusteella eroja löytyi myös väestöryhmien välillä. Tiukimmin alkoholipoliittisiin rajoituksiin suhtautuivat 60–79-vuotiaat ja lievimmän 30–59-vuotiaat, vaikka heistäkin enemmistö eli 58 prosenttia piti vallitsevaa alkoholipoliitiikkaa joko sopivana tai oli valmis kiristämään sitä.

Mitä korkeammin koulutettu vastaaja oli, sitä lievempää alkoholipoliitiikkaa hän halusi. Korkeakoulutettujen parista alkoholipoliitiikan väljentämistä halusi 36 prosenttia ja tiukentamista 16 prosenttia vastaajista. Peruskoulutason koulutuksen saaneilla vastaavat luvut olivat 23 prosenttia ja 26 prosenttia.

Työssä käyvät suhtautuivat alkoholipoliitiikan rajoitusten purkamiseen myönteisemmin kuin työttömät. Kun työssä käyvistä 36 prosenttia toivoi lievempää alkoholipoliitiikkaa ja 16 prosenttia olisi halunnut tiukentaa sitä, niin vastaavat luvut olivat työttömien parissa 28 prosenttia ja 23 prosenttia.

Juomatapatutkimuksen tulosten mukaan raittiiksi ilmoittautuneista 50 prosenttia halusi tiukentaa alkoholipoliitiikkaa ja 11 prosenttia halusi lieventää sitä. Myös kohtuukäyttäjien parissa oli enemmän alkoholipoliitiikan tiukentamista kannattavia (27 %) kuin sen lievennyksiä haluavia (17 %). Vastaajista, jotka ilmoittivat humaltuvansa silloin tällöin alkoholin käytön seurauksena, 36 prosenttia halusi alkoholipoliitiikan lieventämistä. Usein humaltuvista 50 prosenttia kaipasi lievempää

alkoholipoliittikkaa. Eniten alkoholipoliitiikan väljentäjiä löytyi korkean riskin alkoholin käyttäjien joukosta, jossa väljentäjien osuus oli 59 prosenttia vastaajista. Edellä kuvatut tulokset perustuvat luokitteluun, jossa alkoholin käyttäjät on jaettu raittiisiin ja neljään alkoholinkäyttäjien luokkaan. Korkean riskin käyttäjiksi on määritelty naiset, jotka käyttävät alkoholia vähintään 20 grammaa päivässä (vajaat 2 annosta) ja miehet, jotka käyttävät alkoholia vähintään 40 grammaa päivässä (reilut 3 annosta). Muut alkoholinkäyttäjät on jaettu kohtuukäyttäjiin, joilla ei ole lainkaan humalakertoja (5 tai useampi annos alkoholia kerralla); harvoin humaltuviin, joiden ryhmässä humalakertoja on vuodessa alle 12; ja usein humaltuviin, joilla niitä on 12 kertaa tai enemmän vuodessa.

Suhtautuminen alkoholipoliittikkaan vaihteli myös sen mukaan, oliko vastaaja tuonut alkoholiuomia ulkomailta viimeksi kuluneen vuoden aikana. Alkoholijuomia ulkomailta tuoneista 45 prosenttia halusi lieventää alkoholipoliittisia rajoituksia ja 12 prosenttia halusi kiristää niitä. Niiden vastaajien parissa, jotka eivät olleet tuoneet alkoholiuomia ulkomailta viimeksi kuluneen vuoden aikana, vastaavat luvut olivat 24 ja 25 prosenttia.

Juomatapatutkimus ja mielipidekysely poikkeavat toisistaan siten, että Juomatapatutkimuksen tulosten mukaan vastaajista selvästi useampi haluaa alkoholipoliitiikan tiukentamista kuin mielipidekyselyn mukaan. Vastaavasti vallitsevaa alkoholipoliittikkaa sopivana pitäviä on mielipidekyselyn mukaan selvästi enemmän kuin Juomatapatutkimuksen mukaan. Alkoholipoliitiikan lieventämistä haluavien ja ”ei osaa sanoa” vastauksen valinneiden osuudet olivat käytännössä samat (Taulukko 1).

Taulukko 1. Väestön mielipiteet alkoholipoliitikasta vuoden 2016 Juomatapatutkimuksen ja vuoden 2017 mielipidekyselyn mukaan, prosenttia vastanneista

	Juomatapatutkimus 2016			Mielipidekysely 2017		
	Kaikki	Miehet	Naiset	Kaikki	Miehet	Naiset
Alkoholipoliittinen linja: sopiva	43 %	39 %	46 %	50 %	42 %	58 %
Alkoholipoliittinen linja: pitäisi kiristää	20 %	16 %	25 %	10 %	9 %	12 %
Alkoholipoliittinen linja: pitäisi väljentää	31 %	40 %	22 %	32 %	41 %	23 %
Kork. 4,7 % käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia pitäisi saada ostaa vain Alkosta	15 %	10 %	18 %	9 %	6 %	11 %
Kork. 5,5 % käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia pitäisi saada ostaa vain Alkosta	53 %	44 %	62 %	43 %	33 %	54 %
Muita kork. 5,5 % alkoholijuomia pitäisi saada ostaa vain Alkosta	58 %	48 %	68 %	-	-	-
Viinejä pitäisi saada ostaa vain Alkosta	54 %	47 %	62 %	47 %	39 %	56 %
Kork. 15 % alkoholijuomia pitäisi saada ostaa vain Alkosta	78 %	71 %	86 %	-	-	-
Väkeviä alkoholijuomia pitäisi saada ostaa vain Alkosta	-	-	-	85 %	79 %	91 %

Mielipidekyselyn mukaan lievimmin alkoholipoliittikkaan suhtaudutaan pääkaupunkiseudulla ja tiukimmin maaseudulla. Juomatapatutkimuksen mukaan taas Etelä-Suomessa suhtautuminen alkoholipoliittikkaan on lievempää kuin Pohjois-Suomessa. Alkoholipoliitiikan lieventäjien osuus on sitä suurempi mitä korkeampi on vastaajien tulotaso.

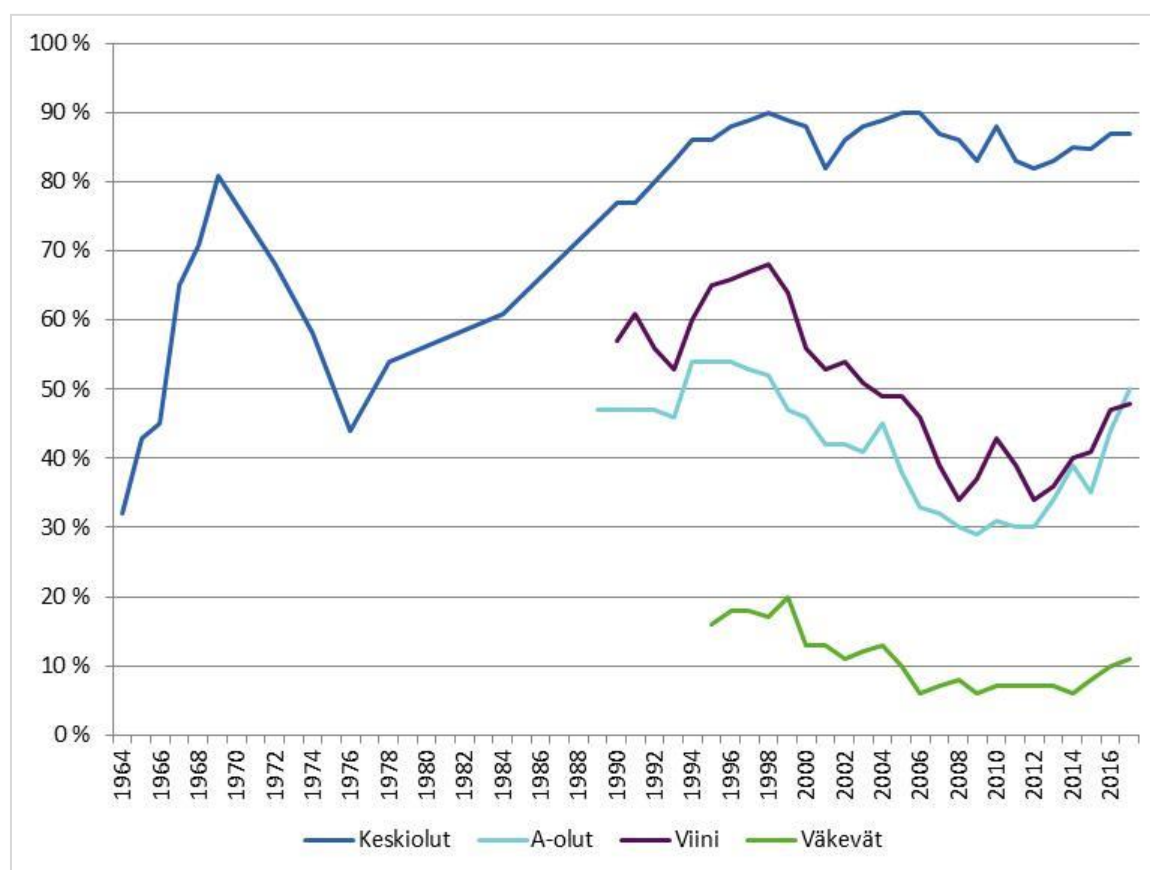
Mielipidekyselystä vastaukset saadaan myös sen mukaan, mitä puoluetta vastaaja on ilmoittanut äänestävänsä. Kokoomuksen äänestäjistä 53 prosenttia ja perussuomalaisen äänestäjistä 46 prosenttia halusi alkoholipoliitiikan lieventämistä.

Sen sijaan keskustapuolueen äänestäjistä alkoholipolitiikan lieventämistä halusi 17 prosenttia vastaajista. Sama osuus keskustapuolueen äänestäjiksi ilmoittautuneista halusi alkoholipolitiikan kiristämistä. Vasemmistopuolueen äänestäjistä 23 prosenttia, sosiaalidemokraattien äänestäjistä 28 prosenttia ja vihreiden äänestäjistä 41 prosenttia ilmoittautui alkoholipolitiikan lieventäjiksi.

Mistä mitäkin alkoholijuomaa pitäisi saada ostaa?

Alkoholijuomien myyntiin sopivia paikkoja on kysytty mielipidekyselyssä suhteellisen säännöllisesti vuodesta 1964 lähtien. Ensimmäiseksi kysyttiin keskioluen sopivaa myyntipaikkaa, mutta jo 1960-luvun lopulla tiedusteltiin pari kertaa myös, mistä vahvaa olutta ja viinejä tulisi saada ostaa. Säännöllisesti viinien ja vahvojen oluiden myyntiin sopivia paikkoja on kysytty 1980-luvun lopulta lähtien ja väkevien alkoholijuomien sopivaa myyntipaikkaa on säännöllisesti tiedusteltu vuodesta 1995 alkaen (Kuvio 2).

Kuvio 2. Niiden vastaajien osuus, joiden mielestä keskiolutta, vahvaa olutta, viiniä ja väkeviä alkoholijuomia pitäisi saada ostaa päivittäistavarakaupoista 1964–2017, prosenttia vastanneista

Lähde: Kysely alkoholipoliittisista mielipiteistä, THL

Juomatapatutkimus 2016 sisälsi seuraavan kysymyksen: ”Nykyisin päivittäistavarakaupoista, eli ruokakaupoista, kioskeista ja huoltoasemilta, saa ostaa keskiolutta, siidereitä, ja long drink -juomia, joissa on alkoholia korkeintaan 4,7 prosenttia ja jotka on valmistettu käymisteitse. Mistä sinun mielestäsi pitäisi saada ostaa näitä juomia?”. Vastausvaihtoehdot olivat: vain Alkon myymälöistä, myös päivittäistavarakaupoista ja ei mistään. Vastaajista 15 prosenttia valitsi vaihtoehdon vain Alkon myymälöistä, 84 prosenttia vaihtoehdon myös päivittäistavarakaupoista ja 1 prosentti vaihtoehdon ei mistään. Valtaosa vastaajista oli siis sitä mieltä, että päivittäistavara-kauppojen tulisi jatkaa korkeintaan 4,7 tilavuusprosenttisen keskioluen, siiderein ja long drink -juomien myyntiä kuten tähänkin asti.

Juomatapatutkimuksessa kysyttiin vuonna 2016 myös sitä, mistä haastateltavan mielestä tulisi saada ostaa korkeintaan 5,5 tilavuusprosenttista olutta sekä käymisteitse valmistettua siideriä ja long drink -juomaa. Kaikista vastanneista 53 pro-

senttia oli sitä mieltä, että näitä juomia tulisi saada ostaa vain Alkon myymälöistä ja 46 prosenttia oli sitä mieltä, että niitä tulisi saada ostaa myös päivittäistavara-kaupoista mukaan lukien kioskit ja huoltoasemat. Kun vastauksia tarkastellaan sukupuolen mukaan, todetaan naisten (62 %) olevan miehiä (44 %) valmiimpia pitämään nämä alkoholijuomat Alkossa. Aiemmin todetut erot eri taustamuuttujien suhteen pätevät tämänkin kysymyksen kohdalla. Suhtautuminen korkeintaan 5,5 tilavuusprosenttisten käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien myyntiin elintarvikeliikkeissä eroaa suuresti kohtuukäyttäjien ja korkean riskin alkoholinkäyttäjien kesken: kohtuukäyttäjistä 31 prosenttia ja suurkuluttajista 73 prosenttia olisi sallimassa näiden juomien myynnin päivittäistavara-kaupoissa.

Juomatapatutkimuksessa kysyttiin myös mielipidettä valmistustarajoitteesta (”Mistä mielestäsi pitäisi saada ostaa muita korkeintaan 5,5 prosenttisia alkoholijuomia, mukaan lukien limuviinat ja muut viinasekoitteet”). Tämä kysymys eroaa edellisestä kysymyksestä siinä, että päivittäistavara-kaupoissa myytävien alkoholijuomien alkoholipitoisuuden nostamisen lisäksi nyt luovuttaisiin myös valmistustarajoituksesta eli sallittaisiin tislattu alkoholi päivittäistavara-kaupan myymissä alkoholijuomissa. Kysymyksen sisältämä valmistustarajoituksesta luopuminen nosti niiden osuuden, joiden mielestä 5,5 prosenttisia alkoholijuomia tulisi myydä vain Alkon myymälöissä 58 prosenttiin. Naisilla tämä osuus nousi 68 prosenttiin ja miehillä 48 prosenttiin. Tämän mielipiteen kannalla oli 72 prosenttia kohtuukäyttäjistä sekä 37 prosenttia niin suurkuluttajista kuin usein humaltuvistakin.

Kysyttäessä ”mistä mielestäsi pitäisi saada ostaa viinejä” 54 prosenttia vastaajista ilmoitti, että viinejä tulisi saada ostaa vain Alkon myymälöistä. Naisista 62 prosenttia halusi pitää viinit vain Alkossa. Miehistä tällä kannalla oli 47 prosenttia. Taustamuuttujien mukaiset jakautumat vastasivat aiemmissa kysymyksissä esiin tulleita tuloksia eli sallivimmin saatavuuden laajentamiseen suhtautuvat 30–59-vuotiaat, korkeasti koulutetut, työssä käyvät, alkoholin suuren riskin käyttäjät ja usein humaltuvat sekä alkoholia ulkomailta tuoneet.

Viimeinen alkoholipoliittikkaan liittyvä juomatapatutkimuksen kysymys oli ”mistä mielestäsi pitäisi saada ostaa muita korkeintaan 15-prosenttisia alkoholijuomia”. Tähän kysymykseen 78 prosenttia vastaajista ilmoitti ostopaikaksi vain Alkon myymälät. Miehillä tämä osuus oli 71 prosenttia ja naisilla 86 prosenttia.

Taulukossa 1 on esitetty vuoden 2016 juomatapatutkimuksen ja tammikuun 2017 mielipidekyselyn tuloksia. Mielipidekyselyssä kysyttiin myös väkevien alkoholijuomien sopivaa myyntipaikkaa. Tähän kysymykseen vastanneista 85 prosenttia piti väkevien alkoholijuomien sopivana myyntipaikkana vain Alkon myymälää. Miehistä tätä mieltä oli 79 prosenttia ja naisista 91 prosenttia.

Juomatapatutkimuksen ja mielipidekyselyn tietojen vertailu

Juomatapatutkimuksen ja mielipidekyselyn tulokset vastaavat toisiaan varsin hyvin. Kun näissä tutkimuksissa on kysytty väestön mielipiteitä siitä, mistä eri vahvuisia alkoholijuomia tulisi voida ostaa, ovat tulokset yhtäpitäviä sikäli, että mitä väkevämmästä alkoholijuomasta on kyse, sitä useampi vastaaja on pitänyt Alkon myymälää sen ainoana sopivana myyntipaikkana. Sopivia myyntipaikkoja koskevat mielipiteet poikkeavat Juomatapatutkimuksen ja mielipidekyselyn mukaan sikäli, että mielipidekysely antaa systemaattisesti hieman vapaamielisemmän kuvan suomalaisten näkemyksistä sopivista alkoholijuomien myyntipaikoista kuin Juomatapatutkimus.

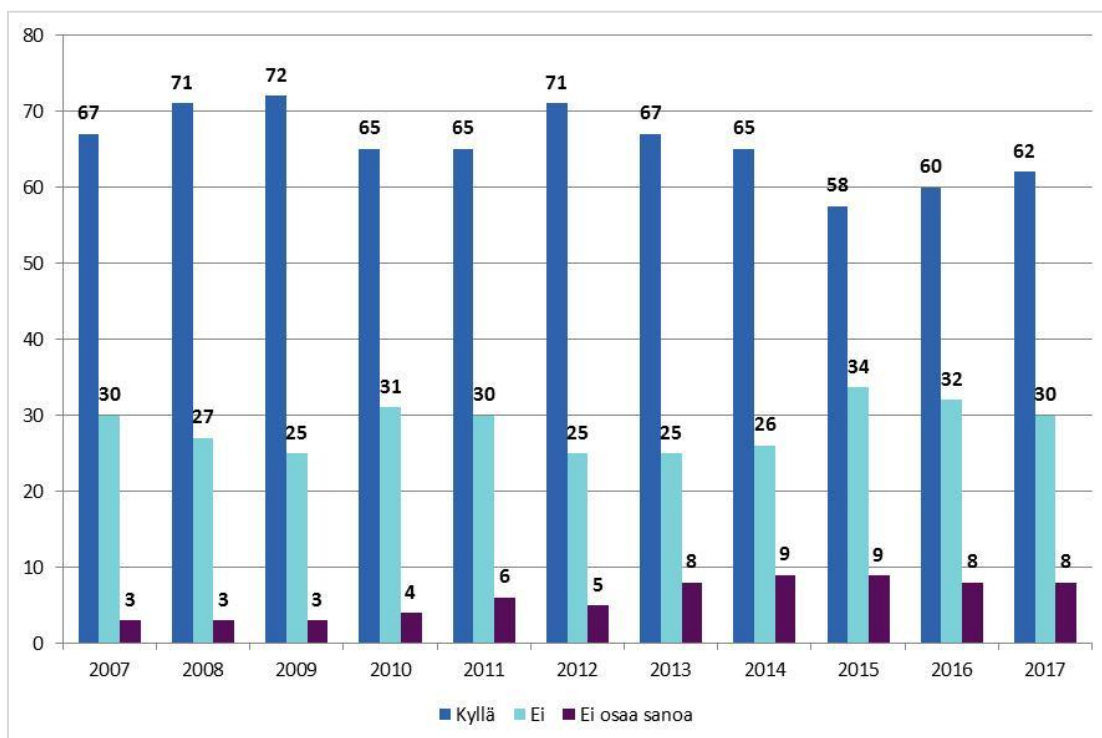
Tulosten erilaisuutta ei voida selittää esimerkiksi sillä, että Juomatapatutkimuksen otos on suurempi kuin mielipidekyselyn otos. Suurempi otos toki vähentää tulosten satunnaisvirhettä, mutta vaikutus koskee virhemarginaalia molempiin suuntiin. Systemaattiseen eroon voi olla useampia syitä. Ensiksi, Juomatapatutkimukseen vastasi 60 prosenttia siitä alkuperäisestä vastaajajoukosta, jotka arvottiin otokseen mukaan. Kaupallisissa tiedonkeruissa harvoin raportoidaan vastausprosenttia, mutta ei liene epätyypillistä, että vain pieni osuus (esimerkiksi alle 15 %) alkuperäisestä kohdejoukosta loppujen lopuksi vastaa puhelinhaastatteluun, oli synnä sitten yhteystietojen puute, se ettei henkilö vastaa yhteydenottoon tai kieltäytyminen (Karlsson & Mäkelä 2017). Juomatapatutkimuksen vastaajat siis kattavat suuremman osan koko suomalaisesta väestöstä.

Toiseksi Juomatapatutkimuksessa tiedot kerättiin käyntihaastattelujen avulla, kun taas mielipidekyselyn aineisto on kerätty puhelinhaastatteluina. Voisi kuvitella, että haastattelijan mahdollisesti aiheuttama sosiaalisen suotavuuden harha olisi hieman suurempi kasvokkaisessa kohtaamisessa, mutta tutkimustulokset ulkomailta viittaavat jopa päinvastaiseen (Aquilino 1991; Holbrook ym. 2003), joten tällä tuskin on suurta vaikutusta. Juomatapatutkimuksen kesto oli myös selvästi pidempi (noin 45 minuuttia) kuin kaupallisten omnibus-kyselyiden, jotka pyritään yleensä pitämään lyhyinä. On mahdollista, että kato valikoituu eri tavalla keston – tai tutkimuksen teeman – mukaan. Lisäksi vuoden 2016 Juomatapatutkimuksen aineisto on kerätty 3–4 kuukautta ennen vuoden 2017 mielipidekyselyn aineiston keruuta, mutta ei ole erityistä syytä uskoa, että juuri tässä aikaikkunassa suomalaisten mielipiteissä olisi tapahtunut olennaista muutosta.

Muut alkoholipoliittiset mielipiteet mielipidekyselyn perusteella

Sen lisäksi mitä edellä on raportoitu suomalaisten suhtautumisesta alkoholipoliittikkaan, mielipidekyselyssä on kerätty tietoja myös väestön suhtautumisesta moniin muihin alkoholipoliittikkaa koskeviin kysymyksiin. Alkoa koskevia kysymyksiä oli vuoden 2017 mielipidekyselyssä kolme. Kyselyssä tiedusteltiin, onko valtion alkoholimonopoli Alko ja sille annettu yksinoikeus alkoholijuomien vähittäismyyntiin hyvä tapa rajoittaa alkoholihaittojen laajuutta. Tähän kysymykseen vastasi myöntävästi 62 prosenttia haastatelluista, kieltävästi 30 prosenttia ja 8 prosenttia jätti ottamatta kysymykseen kantaa. Naisista myönteisesti vastanneita oli 65 prosenttia ja miehistä 59 prosenttia. Viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana myöntävästi vastanneiden osuus on vaihdellut 58 ja 72 prosentin välillä (Kuvio 3).

Kuvio 3. Mielipiteet siitä, onko valtion alkoholimonopoli Alko ja sille annettu yksinoikeus alkoholijuomien vähittäismyyntiin mielestäsi hyvä tapa rajoittaa alkoholihaittojen laajuutta 2007–2014, prosenttia vastanneista

Lähde: Kysely alkoholipoliittisista mielipiteistä, THL

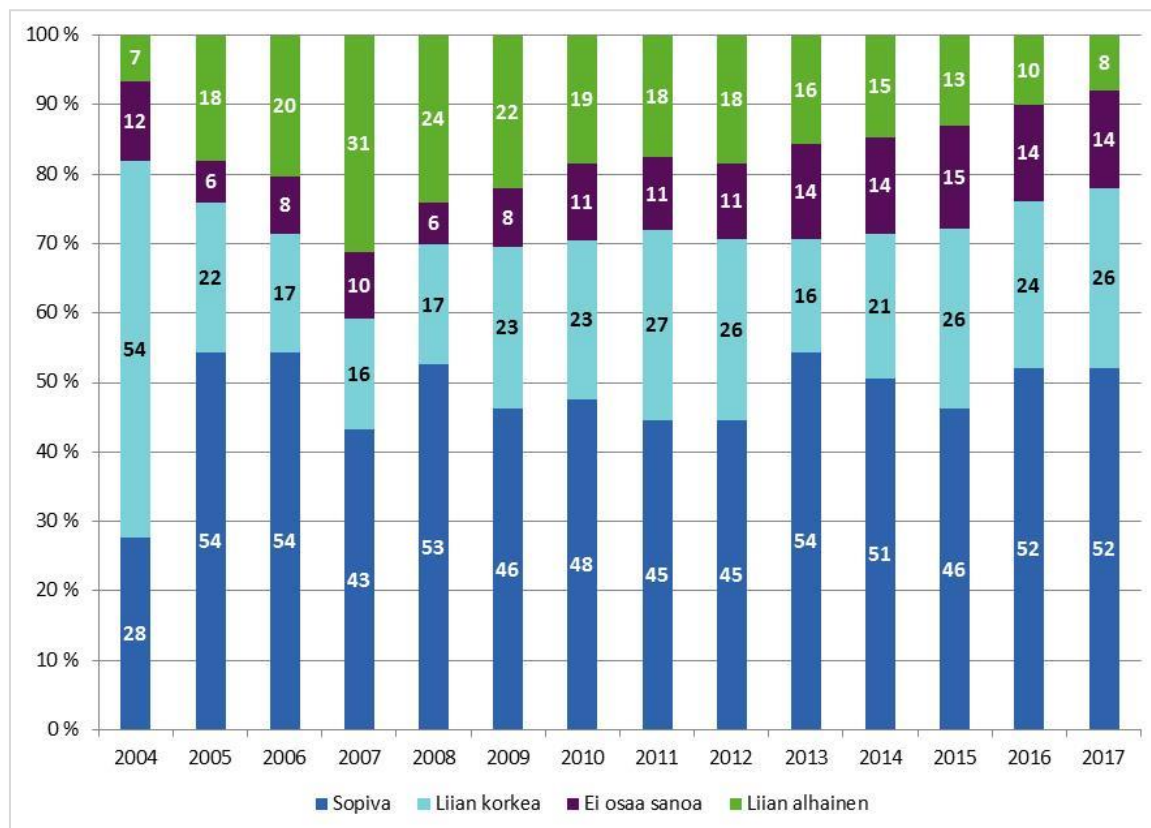
Vastaajille esitettiin myös kysymys ”Alkon tavoitteena on olla vastuullinen ja palveleva alkoholijuomien erikoisliike. Miten mielestänne Alko on onnistunut asiakaspalvelussaan?”. Vuonna 2017 vaihtoehdon erittäin tai melko hyvin valitsi 82 prosenttia kaikista vastaajista. Kolmanneksi vastaajilta tiedusteltiin ”Entä miten Alko on mielestänne onnistunut vastuullisuustavoitteensa täyttämässä, johon kuuluvat muun muassa alaikäisiltä näyttävien asiakkaiden iän tarkistaminen sekä kieltäytyminen myymästä alaikäisille tai päihtyneille asiakkaille”. Vaihtoehdon erittäin tai melko hyvin valitsi 83 prosenttia vastaajista.

Mielipidekyselyssä oli kysymyksiä myös alkoholijuomien hinnoista. Tutkimuksessa kysyttiin: ”Mitä mieltä olette oluiden / mietojen viinien / väkevien alkoholijuomien hintatasosta maassamme”. Oluen hintatasosta kysyttäessä 47 prosenttia vastaajista oli vuonna 2017 sitä mieltä, että oluiden hinnat olivat sopivia, mietojen viinien ja väkevien alkoholijuomien kohdalla vastaava osuus oli 52 prosenttia. ”Ei osaa sanoa” -vaihtoehdon suosio (12–14 %) perustunee ainakin osittain siihen, että raittiilla vastaajilla ei välttämättä ole hyvää tietoa alkoholijuomien vallitsevista hinnoista.

Väkevien alkoholijuomien hintatasoa koskevat mielipiteiden muutokset ovat samansuuntaisia kuin kysyttäessä suhtautumista viinien ja oluen hintatasoon. Niiden vastaajien osuus, joiden mielestä alkoholijuomien hinnat olivat liian korkeat, oli vuonna 2004 selvästi suurempi kuin sen jälkeen kun alkoholijuomien veroja alennettiin maaliskuussa 2004. Väkevien

alkoholijuomien verojen alennus oli tuolloin 44 prosenttia, viinin 10 prosenttia ja oluen 32 prosenttia. Tämän jälkeen suomalaiset ovat olleet varsin tyytyväisiä alkoholijuomien hintoihin. Tosin sen jälkeen kun alkoholijuomien veroja on vuosina 2008–2014 korotettu viisi kertaa, on alkoholijuomien hintoja liian korkeina pitävien osuus jälleen lisääntynyt (Kuvio 4.). Väkeville alkoholijuomilla hintoja liian korkeina pitävien osuus on noussut 16 prosentista 26 prosenttiin vuodesta 2007 vuoteen 2017. Samana ajanjaksona hintoja liian alhaisina pitävien osuus on laskenut 31 prosentista 8 prosenttiin.

Kuvio 4. Mielipiteet väkevien alkoholijuomien hintatasosta vuosina 2004–2017, prosenttia vastanneista

Lähde: Kysely alkoholipoliittisista mielipiteistä, THL

Vuodesta 1969 alkaen alkoholijuomien ostoikäraja on vähittäismyynnissä ollut 20 vuotta väkevien alkoholijuomien osalta ja 18 vuotta muiden alkoholijuomien osalta. Tammikuun 2017 kyselyssä kysyttiin myös vastaajien suhtautumista myynnin ikärajiin. Oluen, mietojen viinien, siiderien, long drink -juomien ja väkevien viinien 18 vuoden ostoikärajaa piti sopivana 92 prosenttia vastaajista, 2 prosenttia liian korkeana ja 6 prosenttia liian matalana. Väkevien alkoholijuomien 20 vuoden ikärajaa piti sopivana 83 prosenttia vastaajista, 11 prosenttia liian korkeana ja 5 prosenttia liian matalana.

Keskustelu

Alkoholipoliittisia mielipiteitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Mielenkiinto voi esimerkiksi kohdistua siihen, mihin suuntaan alkoholipoliittiset mielipiteet ovat kehittyneet tai siihen, mihin suuntaan niitä koskevat tulokset ohjaisivat alkoholipoliittista päätöksentekoa. Alkoholipoliittisten näkemysten pitkän aikavälin muutoksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että tiukan alkoholipolitiikan kannatus on vähentynyt viimeksi kuluneen puolen vuosisadan aikana. Vastaavana ajanjaksona alkoholipolitiikan rajoituksia on myös lievennetty, parhaina esimerkkeinä keskioluen myynnin käynnistäminen päivittäistavara-kaupoissa vuonna 1969 ja käymispohjaisten alle 4,7 prosenttisten siiderien ja long drink -juomien myynnin aloittaminen ruokakaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla vuonna 1995. Nyt käsillä olevassa alkoholilain muutoshankkeessa suurimmat muutokset koskevat korkeintaan 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien myynnin aloittamisesta päivittäistavara-kaupoissa ja valmistustarajoituksen poistamista.

Eri kyselyistä saadaan toisistaan poikkeavia tuloksia. Vaikuttaa siltä, että mielipidekyselyyn on valikoitunut mukaan hie- man erilaisia vastaajia kuin Juomatapatutkimukseen. Näiden kahden tutkimuksen ero joihinkin muihin julkaistuihin tutki- muksiin taas perustuu erityisesti kysymysten ja tarjottujen vastausvaihtoehtojen muotoiluun. Esimerkiksi Taloustutkimuk- sen Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitolle keräämässä kyselyssä mielipidettä alkoholipoliittisesta linjasta on kysytty pyytään ottamaan kantaa vain rajoitusten purkamisen ja lisäämisen välillä. Koska nykyrajoitusten sopivana pitäminen ei ole ollut vaihtoehtona, kuvaa tulos heikosti suomalaisten mielipiteiden jakautumista. Myyntikanavien osalta taas Kantar TNS:n Päivittäistavarakaupalle tekemässä kyselyssä vaihtoehdot ovat ”kaikista elintarvikeliikkeistä”, ”viranomaisen luvan saaneista liikkeistä”, ”vain Alkon myymälöistä” ja ”Ei pitäisi myydä lainkaan”. Vaihtoehto, ”viranomaisen luvan saaneista liikkeistä” on monitulkintainen, eikä kyselyn tekijä sen paremmin kuin siihen vastaajakaan täysin tiedä, mitä tämä tarkoittaa. Moni tulkinnee, että se tarkoittaa Alkon monopolille vaihtoehtoisia lisenssimyymälöitä. Raportin tulosten tulkinnassa nämä vastaukset on laskettu yhteen elintarvikeliikkeissä myyntiä kannattavien kanssa, mutta yhtä hyvin heidät voisi las- kea elintarvikekaupoissa myyntiä vastustaviksi. Tulokset eivät kerro, mitä ko. vastaajat todellisista vaihtoehdoista kannat- taisivat.

Vuoden 2017 tammikuun mielipidetiedustelun mukaan kokoomuksen ja perussuomalaisten äänestäjiksi ilmoittautuneista löytyi eniten alkoholipoliittikan lieventämisen kannattajia. Sen sijaan keskustapuolueen äänestäjissä oli kaikista eduskun- nan suurista puolueista vähiten lievennyksiä kannattavia. Tästä näkökulmasta ei siis ole mikään ihme, jos hallituspuoluei- den kansanedustajien parissa on eri näkemyksiä ehdotetun alkoholilain toteuttamisesta.

Ehdotetusta alkoholilaista annetut lausunnot jakautuivat myös selvästi kahtia: lakiesitystä kannattivat alkoholiteollisuus- den ja kaupan järjestöt ja sitä vastustivat kansanterveyttä edistävät tahot (Yhteenveto esitysluonnosta koskevista lausun- noista 16.3.2017). Vahvan oluen ja muiden enintään 5,5 tilavuusprosenttisten alkoholijuomien myynnille sopivia paikkoja koskeva Juomatapatutkimuksen kysymys kertoo lisäksi, että väestökin jakautuu uuden alkoholilain suhteen melkoselvästi kahteen osaan. Voimakkain jakolinja kulkee juomatapojen mukaan. Hallituksen esitystä enintään 5,5 tilavuusprosenttisten alkoholijuomien myynnin aloittamista päivittäistavarakaupoissa kannattaa nimittäin yli 60 prosenttia alkoholia paljon käyttävistä ja usein humaltuvista. Sen sijaan alkoholin kohtuukäyttäjistä vain 27 prosenttia ja raittiista 14 prosenttia kan- natti tätä muutosta.

Kirjallisuus

Aquilino, W.S. (1991) Telephone Versus Face-to-Face Interviewing for Household Drug Use Surveys. *International Journal of the Addictions* 27(1):71-91.

Holbrook, A.L., Green, M.C., Krosnick, J.A. (2003) Telephone versus Face-to-Face Interviewing of National Probability Samples with Long Questionnaires: Comparisons of Respondent Satisficing and Social Desirability Response Bias. *Public Opin Q* 67 (1):79–125.

Häikiö, M. (2007) Alkon hintoria. Valtion alkoholiliike kieltolain kumoamisesta Euroopan unionin kilpailupoliittikkaan 1932–2006. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.

Karlsson, T. & Mäkelä, P. (2017) Kansainvälisen RARHA hankkeen juomatapakysely. Suomalaisen aineiston peruseräraportti. THL Työpaperi 9/2017. URL: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-829-6>

Mäkelä, K. (1985) Asenteet ja mielipiteet. Teoksessa Simpura, Jussi (toim.): Suomalaisten juomatavat. Haastattelututki- musten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 34. Gummerus Oy:n kirjapaino, Jyväskylä.

Simpura, J. (toim.) (1985) Suomalaisten juomatavat. Haastattelututkimusten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984. Alkoho- litutkimussäätiön julkaisuja n:o 34. Gummerus Oy:n kirjapaino, Jyväskylä.

Yhteenveto esitysluonnosta koskevista lausunnoista 16.3.2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. Alkoholilain kokonaisuudis- tus. Lausuntoyhteenveto STM 075:00/2011.

www.thl.fi/tilastot/alkoholimieliopiteet

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Mielipiteet Suomen alkoholipoliittisesta linjasta

	N	Sopiva	Pitäisi tiukentaa	Pitäisi väljentää	Ei osaa sanoa	p(chisq)
Kaikki	2 285	43 %	20 %	31 %	6 %	
Miehet	1 134	39 %	16 %	40 %	5 %	p<.0001
Naiset	1 151	46 %	25 %	22 %	6 %	
15–29	515	47 %	14 %	33 %	7 %	p<.0001
30–59	1 091	41 %	17 %	36 %	5 %	
60–79	678	41 %	30 %	23 %	6 %	
Korkeakoulutus	756	43 %	16 %	36 %	5 %	p<.0001
Keskiasteen koulutus	955	43 %	21 %	33 %	4 %	
Peruskoulutus	575	42 %	26 %	23 %	9 %	
Naimaton	538	45 %	16 %	31 %	8 %	p<.0001
Avoliitossa	352	42 %	13 %	40 %	5 %	
Avoliitossa	1 098	43 %	24 %	29 %	4 %	
Eronnut / asumerossa	218	42 %	23 %	29 %	6 %	
Leski	78	38 %	28 %	25 %	9 %	
Raitis	334	29 %	50 %	11 %	9 %	p<.0001
Kohtuukäyttäjät, ei humalaa	629	49 %	27 %	17 %	7 %	
Humala silloin tällöin	707	47 %	13 %	36 %	5 %	
Humala usein	503	40 %	7 %	50 %	3 %	
Suurkuluttaja	112	34 %	4 %	59 %	3 %	
Tuonut alkoholia ulkomailta	824	39 %	12 %	45 %	5 %	p<.0001
Ei tuonut alkoholia ulkomailta	1 460	45 %	25 %	24 %	6 %	
Työssä	1 174	44 %	16 %	36 %	4 %	p<.0001
Työtön	164	40 %	23 %	28 %	9 %	
Työelämän ulkopuolella	946	42 %	25 %	26 %	7 %	
Uusimaa	695	39 %	17 %	37 %	7 %	p<.0001
Muu Etelä-Suomi	470	43 %	19 %	33 %	5 %	
Länsi-Suomi	575	45 %	20 %	33 %	5 %	
Pohjois- ja Itä-Suomi	545	46 %	26 %	24 %	4 %	

Lähde: Juomatapatutkimus 2016, THL

Liitetaulukko 2. Mistä pitäisi saada ostaa korkeintaan 4,7 % oluita, siidereitä ja long drink-juomia

	N	Vain Alkon myymälöistä	Myös päivittäis- tavarakaupoista	Ei mistään	p(chisq)
Kaikki	2 285	15 %	84 %	1 %	
Miehet	1 134	10 %	89 %	1 %	p<.0001
Naiset	1 151	18 %	80 %	2 %	
15–29	513	9 %	89 %	1 %	p<.0001
30–59	1 085	12 %	87 %	1 %	
60–79	673	23 %	76 %	1 %	
Korkeakoulutus	752	10 %	89 %	1 %	p<.0001
Keskiasteen koulutus	953	14 %	85 %	1 %	
Peruskoulutus	566	21 %	77 %	2 %	
Naimaton	536	11 %	88 %	1 %	p<.0001
Avoliitossa	352	9 %	91 %	0 %	
Avoliitossa	1 090	17 %	82 %	1 %	
Eronnut / asumuserossa	217	13 %	86 %	1 %	
Leski	76	27 %	71 %	3 %	
Raitis	328	41 %	52 %	7 %	p<.0001
Kohtuukäyttäjät, ei humalaa	625	22 %	78 %	0 %	
Humala silloin tällöin	707	5 %	95 %	0 %	
Humala usein	502	3 %	97 %	0 %	
Suurkuluttaja	110	3 %	97 %	0 %	
Tuonut alkoholia ulkomailta	820	7 %	93 %	0 %	p<.0001
Ei tuonut alkoholia ulkomailta	1 450	19 %	80 %	2 %	
Työssä	1 170	11 %	89 %	1 %	p<.0001
Työtön	164	19 %	80 %	1 %	
Työelämän ulkopuolella	937	19 %	80 %	2 %	
Uusimaa	692	11 %	88 %	1 %	p<.0001
Muu Etelä-Suomi	469	14 %	85 %	1 %	
Länsi-Suomi	571	16 %	83 %	1 %	
Pohjois- ja Itä-Suomi	540	18 %	80 %	2 %	

Lähde: Juomatapatutkimus 2016, THL

Liitetaulukko 3. Mistä pitäisi saada ostaa korkeintaan 5,5 % oluita, siidereitä ja long drink-juomia

	N	Vain Alkon myymälöistä	Myös päivittäis- tavarakaupoista	Ei mistään	p(chisq)
Kaikki	2 273	53 %	46 %	1 %	
Miehet	1 128	44 %	55 %	1 %	p<.0001
Naiset	1 143	62 %	37 %	2 %	
15–29	514	47 %	51 %	2 %	p<.0001
30–59	1084	48 %	51 %	1 %	
60–79	675	64 %	35 %	1 %	
Korkeakoulutus	752	48 %	51 %	1 %	p<.0001
Keskiasteen koulutus	951	52 %	47 %	1 %	
Peruskoulutus	570	60 %	38 %	2 %	
Naimaton	536	49 %	50 %	1 %	p<.0001
Avoliitossa	350	44 %	56 %	1 %	
Avoliitossa	1 091	56 %	42 %	1 %	
Eronnut / asumuserossa	218	55 %	44 %	1 %	
Leski	76	63 %	34 %	3 %	
Raitis	333	78 %	15 %	7 %	p<.0001
Kohtuukäyttäjä, ei humalaa	623	68 %	31 %	1 %	
Humala silloin tällöin	704	45 %	55 %	0 %	
Humala usein	502	33 %	67 %	0 %	
Suurkuluttaja	110	27 %	73 %	0 %	
Tuonut alkoholia ulkomailta	819	38 %	62 %	0 %	p<.0001
Ei tuonut alkoholia ulkomailta	1 453	61 %	37 %	2 %	
Työssä	1 171	46 %	53 %	1 %	p<.0001
Työtön	164	56 %	43 %	1 %	
Työelämän ulkopuolella	938	60 %	38 %	2 %	
Uusimaa	689	43 %	57 %	1 %	p<.0001
Muu Etelä-Suomi	468	53 %	46 %	1 %	
Länsi-Suomi	572	54 %	45 %	1 %	
Pohjois- ja Itä-Suomi	544	64 %	33 %	2 %	

Lähde: Juomatapatutkimus 2016, THL

Liitetaulukko 4. Mistä pitäisi saada ostaa muita korkeintaan 5,5 % alkoholijuomia

	N	Vain Alkon myymälöistä	Myös päivittäis- tavarakaupoista	Ei mistään	p(chisq)
Kaikki	2 264	58 %	40 %	2 %	
Miehet	1 127	48 %	50 %	2 %	p<.0001
Naiset	1 137	68 %	30 %	2 %	
15–29	513	55 %	43 %	2 %	p<.0001
30–59	1 079	54 %	45 %	2 %	
60–79	672	68 %	30 %	2 %	
Korkeakoulutus	747	54 %	44 %	2 %	p=.0009
Keskiasteen koulutus	951	57 %	41 %	2 %	
Peruskoulutus	565	65 %	33 %	2 %	
Naimaton	534	54 %	44 %	1 %	p=.0093
Avoliitossa	349	52 %	47 %	1 %	
Avoliitossa	1 089	60 %	38 %	2 %	
Eronnut / asumuserossa	216	62 %	35 %	3 %	
Leski	75	70 %	29 %	1 %	
Raitis	329	79 %	14 %	8 %	p<.0001
Kohtuukäyttävä, ei humalaa	619	72 %	27 %	1 %	
Humala silloin tällöin	703	54 %	45 %	1 %	
Humala usein	502	37 %	61 %	1 %	
Suurkuluttaja	111	37 %	62 %	1 %	
Tuonut alkoholia ulkomailta	814	46 %	53 %	1 %	p<.0001
Ei tuonut alkoholia ulkomailta	1 449	65 %	33 %	3 %	
Työssä	1 167	53 %	46 %	2 %	p<.0001
Työtön	162	64 %	35 %	1 %	
Työelämän ulkopuolella	935	63 %	34 %	3 %	
Uusimaa	684	51 %	48 %	2 %	p<.0001
Muu Etelä-Suomi	469	58 %	40 %	2 %	
Länsi-Suomi	572	59 %	40 %	1 %	
Pohjois- ja Itä-Suomi	539	67 %	30 %	3 %	

Lähde: Juomatapatutkimus 2016, THL

Liitetaulukko 5. Mistä pitäisi saada ostaa viinejä

	N	Vain Alkon myymälöistä	Myös päivittäis- tavarakaupoista	Ei mistään	p(chisq)
Kaikki	2 285	54 %	45 %	1 %	
Miehet	1 134	47 %	53 %	1 %	p<.0001
Naiset	1 151	62 %	37 %	1 %	
15–29	514	55 %	44 %	1 %	p<.0001
30–59	1 088	49 %	50 %	1 %	
60–79	673	62 %	38 %	1 %	
Korkeakoulutus	751	51 %	48 %	1 %	p=.0330
Keskiasteen koulutus	953	55 %	45 %	0 %	
Peruskoulutus	570	58 %	41 %	1 %	
Naimaton	538	53 %	46 %	1 %	ns
Avoliitossa	352	51 %	49 %	0 %	
Avoliitossa	1 098	55 %	44 %	1 %	
Eronnut / asumuserossa	218	54 %	45 %	1 %	
Leski	78	63 %	36 %	1 %	
Raitis	334	70 %	25 %	5 %	p<.0001
Kohtuukäyttävä, ei humalaa	629	63 %	37 %	0 %	
Humala silloin tällöin	707	52 %	48 %	0 %	
Humala usein	503	41 %	59 %	0 %	
Suurkuluttaja	112	34 %	66 %	0 %	
Tuonut alkoholia ulkomailta	824	44 %	56 %	0 %	p<.0001
Ei tuonut alkoholia ulkomailta	1 460	60 %	39 %	1 %	
Työssä	1 174	51 %	49 %	1 %	p=.0039
Työtön	164	57 %	42 %	1 %	
Työelämän ulkopuolella	946	58 %	41 %	1 %	
Uusimaa	690	49 %	50 %	1 %	p=.0017
Muu Etelä-Suomi	468	55 %	45 %	1 %	
Länsi-Suomi	575	54 %	45 %	1 %	
Pohjois- ja Itä-Suomi	542	60 %	38 %	2 %	

Lähde: Juomatapatutkimus 2016, THL

Liitetaulukko 6. Mistä pitäisi saada ostaa muita korkeintaan 15 % alkoholijuomia

	N	Vain Alkon myymälöistä	Myös päivittäis- tavarakaupoista	Ei mistään	p(chisq)
Kaikki	2 277	78 %	20 %	1 %	
Miehet	1 132	71 %	28 %	1 %	p<.0001
Naiset	1 144	86 %	13 %	2 %	
15–29	513	78 %	20 %	2 %	p<.0001
30–59	1 087	75 %	24 %	1 %	
60–79	676	84 %	15 %	1 %	
Korkeakoulutus	755	77 %	22 %	1 %	p=.0057
Keskiasteen koulutus	952	78 %	21 %	1 %	
Peruskoulutus	570	81 %	16 %	3 %	
Naimaton	538	76 %	23 %	2 %	ns
Avoliitossa	352	79 %	21 %	1 %	
Avoliitossa	1 093	78 %	20 %	2 %	
Eronnut / asumuserossa	217	82 %	17 %	1 %	
Leski	77	84 %	15 %	1 %	
Raitis	330	85 %	7 %	8 %	p<.0001
Kohtuukäyttäjät, ei humalaa	628	87 %	12 %	1 %	
Humala silloin tällöin	704	79 %	21 %	0 %	
Humala usein	503	67 %	33 %	0 %	
Suurkuluttaja	112	59 %	41 %	0 %	
Tuonut alkoholia ulkomailta	821	72 %	28 %	0 %	p<.0001
Ei tuonut alkoholia ulkomailta	1 455	82 %	16 %	2 %	
Työssä	1 173	75 %	24 %	1 %	p<.0001
Työtön	164	79 %	20 %	2 %	
Työelämän ulkopuolella	941	83 %	15 %	2 %	
Uusimaa	691	75 %	24 %	1 %	p=.0013
Muu Etelä-Suomi	468	77 %	22 %	1 %	
Länsi-Suomi	574	80 %	18 %	1 %	
Pohjois- ja Itä-Suomi	544	81 %	16 %	3 %	

Lähde: Juomatapatutkimus 2016, THL

Liitetaulukko 7. Mitä mieltä olette nykyisistä alkoholipoliittisista rajoituksista, toisin sanoen erilaisista julkisen vallan ja yhteiskunnan alkoholinkulutusta ja -käyttöä rajoittavista toimenpiteistä Suomessa? Ovatko ne mielestänne sopivia vai pitäisikö niitä tiukentaa tai väljentää?

	N	Sopivia	Pitäisi tiukentaa	Pitäisi väljentää	Ei osaa sanoa
Kaikki	1 001	50 %	10 %	32 %	8 %
<i>Asuinalue</i>					
Pääkaupunkiseutu	211	45 %	5 %	42 %	8 %
Muu kaupunki	487	52 %	10 %	30 %	7 %
Maaseutu	304	50 %	14 %	27 %	9 %
<i>Vuositulot</i>					
Alle 20000€	215	54 %	11 %	25 %	9 %
20001-50000€	399	50 %	10 %	31 %	9 %
50001-85000€	191	46 %	11 %	39 %	4 %
Yli 85000€	128	49 %	7 %	41 %	3 %
<i>Puoluekannatus</i>					
KOK	115	37 %	4 %	53 %	5 %
SDP	134	52 %	15 %	28 %	5 %
PS	67	40 %	10 %	46 %	3 %
KESK	115	57 %	17 %	17 %	9 %
VAS	49	68 %	6 %	23 %	3 %
VIHR	132	53 %	4 %	41 %	3 %
Muut	46	54 %	11 %	26 %	8 %
Ei osaa sanoa/ ei äänestäisi	312	46 %	12 %	29 %	14 %

Lähde: Kysely alkoholipoliittisista mielipiteistä 2017, THL

Liitetaulukko 8. Mielipiteet alkoholijuomien ostoikärajoista ja hintatasosta

	Kaikki 1 001	Nainen 502	Mies 499
<i>Oluen ja viinien ostoikäraja on Suomessa 18 vuotta. Onko ikäraja mielestänne sopiva, liian korkea vai liian matala?</i>			
Sopiva	92 %	93 %	91 %
Liian korkea	2 %	1 %	3 %
Liian matala	6 %	6 %	6 %
Ei osaa sanoa	1 %	1 %	1 %
<i>Väkevien alkoholijuomien ostoikäraja on Suomessa 20 vuotta. Onko ikäraja mielestänne sopiva, liian korkea vai liian matala?</i>			
Sopiva	83 %	85 %	81 %
Liian korkea	11 %	9 %	13 %
Liian matala	5 %	5 %	5 %
Ei osaa sanoa	1 %	1 %	1 %
<i>Seuraavaksi muutama kysymys alkoholijuomien hintatasosta Suomessa. Mitä mieltä olette OLUIDEN hintatasosta: onko oluiden hintataso maassamme...?</i>			
Sopiva	47 %	51 %	44 %
Aivan liian korkea	10 %	4 %	15 %
Jonkin verran liian korkea	26 %	21 %	32 %
Jonkin verran liian alhainen	4 %	5 %	3 %
Aivan liian alhainen	1 %	1 %	1 %
Ei osaa sanoa	12 %	18 %	6 %
<i>Onko MIETOJEN VIINIEN hintataso maassamme...?</i>			
Sopiva	52 %	52 %	51 %
Aivan liian korkea	9 %	5 %	13 %
Jonkin verran liian korkea	24 %	25 %	22 %
Jonkin verran liian alhainen	2 %	3 %	1 %
Aivan liian alhainen	1 %	1 %	1 %
Ei osaa sanoa	13 %	14 %	12 %
<i>Onko VÄKEVIEN ALKOHOLIJUOMIEN hintataso maassamme...?</i>			
Sopiva	52 %	55 %	50 %
Aivan liian korkea	9 %	4 %	14 %
Jonkin verran liian korkea	17 %	13 %	22 %
Jonkin verran liian alhainen	6 %	7 %	5 %
Aivan liian alhainen	2 %	2 %	1 %
Ei osaa sanoa	14 %	19 %	8 %

Lähde: Kysely alkoholipoliittisista mielipiteistä 2017, THL

Laatuseloste

Alkoholipoliittiset mielipiteet

Tilastotietojen relevanssi

Alkoholipoliittiset mielipiteet -tilaston tiedot tuotetaan otoksiin perustuvista kyselytutkimuksista ja ovat osa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Suomen alkoholiolojen seurantaa. Alkoholipoliittisten mielipiteiden seurantaa on tehty osana Juomatapatutkimusta vuodesta 1968 lähtien ja vuosittaista seurantaa vuodesta 1984 lähtien.

Tilasto kuvaa väestön suhtautumista vallitseviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin, mielipiteitä siitä mistä eri alkoholijuomia pitäisi saada ostaa sekä väestön käsitystä Alkon toteuttamista toimenpiteistä, alkoholijuomien nykyisistä hinnoista ja alkoholijuomien ostoon oikeuttavista ikärajoista.

Kyselytietojen avulla voidaan seurata alkoholipoliittisten mielipiteiden kehitystä koko maan tasolla. Tilastoa käytetään yhteiskunnallisen päätöksenteon, tutkimuksen ja kansallisen alkoholipoliitiikan seurannan tarpeisiin ja sen perusteella voidaan vuositasolla seurata, miten laaja väestön tuki harjoitetulla alkoholipoliitiikalla on Suomessa.

Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Tietoja väestön alkoholipoliittisista mielipiteistä saadaan vuosittain THL:n ja Alkon toimeksiannosta tehdyistä mielipidetutkimuksesta sekä THL:n joka kahdeksas vuosi toteuttamasta Juomatapatutkimuksesta¹. Juomatapatutkimus toteutettiin syys-lokakuussa 2016 ja tässä tilastoraportissa esitetään ensimmäistä kertaa 16 vuoteen uusia tietoja Juomatapatutkimuksen avulla kerätyistä alkoholipoliittisista mielipiteistä. Vuonna 2008 toteutetussa Juomatapatutkimuksessa alkoholipoliittisista mielipiteistä ei kysytty.

THL:n mielipidekyselyssä alkoholipoliittisista mielipiteistä haastatellaan vuosittain noin 1 000 henkeä. Tutkimusten aineisto kerättiin vuodesta 1964 vuoteen 2002 asti käyntihaastatteluina. Vuodesta 2003 alkaen tiedot on kerätty puhelinhaastatteluina väestörekisteristä satunnaisotannalla valituille 15–79-vuotiaille suomalaisille. Otos edustaa koko Suomen väestöä, Ahvenanmaa pois lukien. Tutkimusaineisto ei sisällä henkilötunnuksia. Tietojen kerääjänä on viime vuosina toiminut Kantar TNS (aikaisemmalta nimeltään TNS Gallup/Suomen Gallup).²

Juomatapatutkimuksen tietosisältö alkoholipoliittisista mielipiteistä on kyselytutkimuksen tietosisältöä suppeampi. Juomatapatutkimusten etuna on kuitenkin ollut niiden mielipidetutkimuksia suurempi otoskoko, mikä on mahdollistanut laajemmat taustakartoitukset ja vertailut, sekä parempi vastausprosentti kuin kaupallisten toimijoiden tekemissä tiedonkeruissa. Vuoden 2016 Juomatapatutkimuksen otoskoko oli 2 285 ja vastausprosentti 60 prosenttia.

Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Mielipidekyselyssä kerättyjen alkoholipoliittisten mielipidetietojen oikeellisuutta, tarkkuutta ja niiden loogisuutta tutkitaan vertaamalla tuloksia aiempien vuosien tuloksiin ja muihin vastaaviin tutkimuksiin. Jos on syytä epäillä tiedonkeruun menetelmästä johtuvaa virhettä, tarkistetaan asia erikseen Kantar TNS:n kanssa.

Vuonna 2017 tietojen oikeellisuutta ja tarkkuutta tarkkailtiin myös vertaamalla tammikuussa 2017 puhelimitse tehtyjä kyselytutkimuksen tuloksia syys-lokakuussa 2016 tehtyihin Juomatapatutkimuksen tuloksiin.

¹ <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/juomatapatutkimus>

² Tutkimuksessa esitetyt kysymykset: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholipoliittiset-mielipiteet>

Tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Kantar TNS kerää tiedot väestön alkoholipoliittisista mielipiteistä vuosittain tammikuussa ja ne julkaistaan THL:n verkkosivulla seuraavan kevään aikana. Joka kahdeksas vuosi toteutetun Juomatapatutkimuksen alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevat tulokset julkaistaan tilastoraportissa vain kerran, eli tiedonkeruun jälkeisenä vuonna. Tarkempi julkaisuaikataulu löytyy THL:n verkkosivuilta tilastojen julkaisukalenterista.

Ennen vuotta 2017 tuloksia ei vuositasolla ole raportoitu erillisessä tilastoraportissa, vaan kyselyn tuloksia on julkaistu muun muassa osana Päihdetilastollista vuosikirjaa sekä hyödynnetty tutkijoiden artikkeleissa ja esitelmissä³.

Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Tilastoraportti väestön alkoholipoliittisista mielipiteistä julkaistaan kerran vuodessa THL:n verkkosivuilla osoitteessa: www.thl.fi/tilastot/alkoholimieliopiteet

Tietoja alkoholipoliittisista mielipiteistä julkaistaan myös vuosittain ilmestyvässä THL:n Päihdetilastollisessa vuosikirjassa, jonka verkkoversio on saatavilla osoitteesta www.thl.fi/paihdetilastollinen vuosikirja.

Tilastojen vertailukelpoisuus

Alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevat tiedot koostuvat THL:n (ennen sitä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) ja Alkon alkoholipoliittinen tutkimuslaitos) keräämistä alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevista aineistoista. Ne perustuvat toisaalta 1960-luvulta alkaen kerättyihin alkoholipoliittisia mielipiteitä koskeviin mielipidekyselyihin joita vuodesta 1984 on tehty vuosittain. Tällä hetkellä noin neljä viidesosaa tutkimuksen kysymyksistä kysytään joka vuosi ja loput niistä ovat vaihtuvia.

Selkeys ja eheys / yhtenäisyys

Alkoholilajien kehitys on vaikuttanut siihen, kuinka laajasti alkoholipoliittisia mielipiteitä on kartoitettu ja jopa siihen, onko tietoja kerätty lainkaan tietynä vuonna. Juomatapatutkimuksissa alkoholipoliittisten mielipiteiden tiedusteleminen on vaihdellut jopa niin suuresti, että vuoden 2008 juomatapatutkimuksessa alkoholipoliittisista mielipiteistä ei kysytty lainkaan.

Vuosittain tehdyssä mielipidekyselyssä pisin yhtenäinen vuosittain kerätty aikasarja käsittelee väestön mielipiteitä vallitsevista alkoholipoliittisista rajoituksista. Tätä kysymystä on tutkimuksessa tiedusteltu vertailukelpoisella tavalla vuodesta 1984 lähtien.

Vuosien 2016–2017 tilastoja koskevat erityiskysymykset

Väestön alkoholipoliittisista mielipiteistä ei ole aikaisemmin tehty erillistä tilastoraporttia ja tämä on ensimmäinen kerta kun tiedot julkaistaan osana THL:n virallista tilastotuotantoa. Raportti sisältää sekä vuoden 2016 loka-marraskuussa tehdyn Juomatapatutkimuksen että tammikuussa 2017 toteutetun mielipidekyselyn tuloksia.

³ Österberg, E., Lindeman, M. & Karlsson, T. (2014) Changes in alcohol policies and public opinions in Finland 2003–2013. *Drug and Alcohol Review* 33: 242–248. doi: 10.1111/dar.12128

Lindeman, M., Karlsson, T., Österberg, E. (2013) Public opinions, alcohol consumption and policy changes in Finland, 1993–2013. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 30: 507–524, Online DOI: 10.2478/nsad-2013-0048